

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

**Методичні рекомендації
до практичних та семінарських занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання**

Харків. ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015

Затверджено на засіданні кафедри управління персоналом та економіки праці.

Протокол № 4 від 18.11.2014 р.

Укладач Гончарова С. Ю.

М 54 Методичні рекомендації до практичних та семінарських занять з навчальної дисципліни "Соціальна політика" для студентів спеціальності 8.03050501 "Управління персоналом та економіка праці" всіх форм навчання / уклад. С. Ю. Гончарова. – Х. : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 32 с. (Укр. мов.)

Подано завдання до практичних та семінарських занять, а також методичні рекомендації до їх вирішення, що дозволять поглибити і розширити теоретичні знання та сформувати практичні навички застосування концепції соціальної політики на рівні підприємства, опанувати методи та принципи управління соціально-трудовами процесами, соціальним захистом і соціальним розвитком на макро- та мікрорівнях.

Рекомендовано для студентів спеціальності 8.03050501 "Управління персоналом та економіка праці" всіх форм навчання.

Вступ

Важливим напрямом подальшої діяльності у сфері європейської інтеграції є активний перехід України на сучасні європейські соціальні стандарти, що безпосередньо пов'язано з реформуванням наявної соціальної політики. Вивчення проблем соціальної політики в навчально-методичному аспекті набуває особливого значення, оскільки вона тісно пов'язана із соціальним захистом населення, а також визначає основні напрями соціального обслуговування в суспільстві. У сучасних умовах актуальність вивчення питань соціальної політики стає більш ваговою та очевидною, що пов'язано з ускладненням процесів соціальної взаємодії як на державному рівні, так і на рівні підприємства.

Соціальна політика – це дисципліна, що вивчає складний багатогранний і багаторівневий процес взаємовідносин людини і суспільства, людини і держави; систему конкретних заходів, спрямованих на життєзабезпечення населення. Соціальна політика вивчає відносини, що складаються в суспільстві щодо ухвалення і реалізації рішень, які впливають на рівень та якість життя, його добробут. Соціальна політика являє собою систему взаємовідносин між соціальними групами, соціальними шарами, окремими категоріями громадян. У центрі реалізації цілей соціальної політики завжди знаходиться людина, її добробут, соціальний захист, життєзабезпечення, соціальна безпека.

Метою вивчення навчальної дисципліни "Соціальна політика" є формування у студентів системних професійних та соціально-особистісних компетентностей і уявлень щодо сутності, напрямів, принципів та механізмів реалізації соціальної політики. Ця навчальна дисципліна є невід'ємною компонентою професійної підготовки майбутнього фахівця з управління персоналом та економіки праці, що є підставою для його подальшого особистісного й професійного розвитку і вдосконалення.

Мета практичних та семінарських занять – це закріплення та поширення теоретичних знань з управління соціальними процесами, соціальним захистом і соціальним розвитком на макро- та мікрорівнях, набуття навичок та вмінь аналізувати та критично осмислювати соціальні проблеми, розробляти пропозиції щодо їх розв'язання.

У процесі практичних занять викладач здійснює оперативний і поточний контроль за засвоєнням студентами навчального матеріалу.

Практичні заняття проводяться у формі семінарів, ділових ігор, колоквиумів, розв'язання ситуаційних завдань та розрахункових задач.

Підготовка до семінарського заняття передбачає самостійну роботу студентів з опрацювання питань з теми семінару із використанням додаткової літератури та інформації.

Традиційна форма проведення семінарського заняття передбачає виступи студентів із доповідями, повідомленнями з кожного питання та обговорення дискусійних моментів. Керівну роль відіграє викладач, коментуючи виступи та роблячи висновки. Активна форма проведення семінарського заняття передбачає якісні зміни взаємовідносин викладача і студентів шляхом надання їм нової ролі. На попередньому занятті викладач призначає ведучого, який повинен уважно ознайомитися з темою та заздалегідь визначити регламент семінару. Ведучому надається право призначити доповідачів, а також опонентів із кожного питання. Студенти також виконують функції з оцінювання виступів, обґрунтовуючи свої рішення. Під час підбиття підсумків оцінку діям учасників дає викладач.

Ділова гра – це також активна форма проведення практичного заняття, яка ґрунтується на моделюванні конкретної ситуації.

Заняття з розгляду **ситуаційних завдань** передбачають такі етапи: вступ у ситуацію, вивчення її умов, активізація теоретичних та практичних знань, виконання завдання та прийняття рішення, дискусія з обговоренням і оцінка прийнятого рішення. **Розв'язання задач** є традиційною, але досить важливою формою проведення занять для набуття практичних навичок у роботі з кількісними та якісними показниками. Перед кожним практичним заняттям студент має самостійно повторювати лекційний матеріал, засвоювати формули, опрацьовувати рекомендовану літературу. Окремі елементи розв'язання задач, які вимагають складних (великих за обсягом) розрахунків, можуть виконуватися студентами в межах самостійної роботи. Кожна розрахункова задача потребує висновків.

Оцінювання знань студентів із данної навчальної дисципліни здійснюється на основі результатів поточного, модульного та підсумкового контролів за 100-бальною шкалою. Поточний контроль за успішністю студентів здійснюється практично постійно з усіх видів робіт: виконання практичних робіт, виступів на семінарах, виконання самостійних робіт, усних відповідей, тестування, виконання творчих робіт, складання есе, презентацій тощо.

Модуль 1. Державна соціальна політика та соціальний захист населення

Тема 1. Соціальна політика як функція державного управління

Мета заняття – розширення та поглиблення знань щодо ролі соціальної політики як функції державного управління; оволодіння методикою розрахунку індексу людського розвитку (ІЛР).

Компетентності, яких набуває студент: здатність усвідомлювати особливості формування та розвитку соціальної політики держави та визначати пріоритети розвитку суспільства за допомогою інструментів державного регулювання в разі дотримання принципів соціальної справедливості.

План семінарського заняття

1. Місце і роль соціальної політики в суспільстві. Вплив соціальної політики на розвиток соціуму, економіки, політики і культури.
2. Соціальна політика як фактор життєдіяльності людини та механізм захисту життєвих інтересів людини.
3. Проблеми формування соціальної політики в умовах економічної та політичної кризи.
4. Соціальна політика та соціальна безпека держави й особистості.
5. Соціальна справедливість як критерій соціальної політики.

Запитання для обговорення

1. Як можна охарактеризувати державну соціальну політику сучасної держави?
2. Як можна охарактеризувати основні функції державної соціальної політики?
3. Яке співвідношення понять "соціальна політика" та "економічна політика"?
4. У чому полягає механізм взаємозв'язку та взаємовпливу соціальної та економічної політики в цивілізованих країнах?

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Зміст завдання – розрахунок: індексу людського розвитку та його складових; індексу людського розвитку, ураховуючи гендерний фактор; показників розширення можливостей жінок, індексу злиденності та його складових.

ІЛР обчислюють на основі трьох складових: *очікуваного довголіття, досягнутого рівня освіти та рівня життя.*

ІЛР розраховують за формулою:

$$ІЛР = 1/3 (I_{од} + I_o + I_{ввп}), \quad (1)$$

де $I_{од}$ – індекс очікуваного довголіття. *Очікуване довголіття* – це оцінка тривалості майбутнього життя під час народження, яку визначають демографічними таблицями смертності;

I_o – індекс досягнутого рівня освіти. *Рівень освіти* визначають грамотністю дорослого населення та охопленням молоді навчанням у навчальних закладах;

$I_{ввп}$ – індекс реального ВВП на душу населення. *Рівень життя* вимірюють на базі реального валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення.

Індекс очікуваного довголіття розраховують за формулою:

$$I_{од} = \frac{X_i - X_{min}}{X_{max} - X_{min}}, \quad (2)$$

де X_i – фактичне значення показника;

X_{min} – мінімально можливе значення показника, що взяте за еталон у міжнародній практиці. Для всього населення – 25 р. (для жінок – 27,5 р., чоловіків – 22,5 р.);

X_{max} – максимально можливе значення показника, що взяте за еталон у міжнародній практиці. Для всього населення – 85 р. (для жінок 87,5 р., для чоловіків – 82,5 р.).

Індекс досягнутого рівня освіти розраховують за формулою:

$$I_o = \frac{2}{3} I_{гр} + \frac{1}{3} I_{уч}, \quad (3)$$

де $I_{гр}$ – індекс грамотності дорослого населення (розраховують за формулою (2), $X_{min} = 0$; $X_{max} = 100$ %);

$I_{уч}$ – індекс частки учнів у всіх видах навчальних закладів (розраховують за формулою (2), $X_{min} = 0$; $X_{max} = 100$ %).

Індекс реального ВВП на душу населення розраховують за формулою:

$$I_{ввп} = \frac{\log D_f - \log D_{min}}{\log D_{max} - \log D_{min}}, \quad (4)$$

де D_{min} – мінімальний рівень ВВП на душу населення (100 дол.);

D_{max} – максимальний рівень ВВП на душу населення (40 тис. дол.).

ІЛР є основою для класифікації країн із розподілом на три групи: країни з високим рівнем людського розвитку ($ІЛР \geq 0,8$), середнім (від 0,5 до 0,779) і низьким – $ІЛР < 0,5$.

Завдання 1. Розрахуйте індекс очікуваного довголіття користуючись даними табл. 1

Таблиця 1

Вихідні дані

Країна	Середня тривалість життя, років	Країна	Середня тривалість життя, років
Великобританія	80	Франція	79
Україна	69	Швеція	80
США	81	Японія	82

Завдання 2. Розрахуйте ІЛР для країни, користуючись даними табл. 2.

Таблиця 2

Вихідні дані

Показник	Значення
Середня очікувана тривалість життя, років	67,9
Рівень грамотності дорослого населення, %	92,0
Сукупна частка осіб, які навчаються, %	66,6
ВВП на душу населення, \$	646

Завдання 3. У табл. 3 наведено показники людського розвитку двох країн. Визначте ІЛР окремо для кожної країни. Результати оцініть за шкалою та порівняйте.

Таблиця 3

Вихідні дані

Країна	Середня очікувана тривалість життя, років	Рівень грамотності дорослого населення, %	Сукупна частка осіб, які навчаються, %	Реальний ВВП на душу населення (\$)
Європи	75	99,0	92	22 000
Східної Азії	63	90,0	60	1 400

Завдання 4. У табл. 4 наведено показники людського розвитку країн. Визначте ІЛР окремо для кожної країни. Результати оцініть за шкалою та порівняйте.

Таблиця 4

Вихідні дані

Країна	Середня очікувана тривалість життя, років	Рівень грамотності дорослого населення, %	Сукупна частка осіб, які навчаються, %	Реальний ВВП на душу населення (\$)
A	75	98	50	3 400
B	65	89	36	2 200
C	59	67	28	1 400
D	72	95	46	4 250

Завдання 5. Виходячи з даних табл. 5, розрахуйте індекс людського розвитку, індекс людського розвитку, ураховуючи гендерний фактор, показник розширення можливостей жінок, індекс злиденності населення.

Таблиця 5

Вихідні дані для обчислення індексів

Показники	Усе населення	Жінки	Чоловіки
Тривалість майбутнього життя, років	67,1	72,8	61,6
Частка грамотного дорослого населення, %	99,0	99,0	99,0
Частка учнів, %	67,8	68,1	67,4
ВВП на душу населення, доларів	2 230	–	–
Чисельність населення, тис. осіб	51 079	27 327	23 752
Частка в загальній чисельності населення, %	–	53,5	46,5
Частка в економічно активному населенні, %	–	49,5	50,5
Відношення зарплати жінок до зарплати чоловіків у несільськогосподарському секторі економіки, %	–	87,0	–
Частка в законодавчих органах, %	–	4,6	95,4
Частка на адміністративних посадах, %	–	48,3	51,7
Частка на посадах фахівців, %	–	79,1	20,9
Частка населення з тривалістю майбутнього життя до 60 років, %, P_1	24,0	–	–
Частка неграмотності населення, %, P_2	10,5	–	–
Частка населення, яке живе за межею бідності, %, P_3	10,9	–	–
Рівень застійного безробіття, %, P_4	3,5	–	–

Тема 2. Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній політиці

Мета заняття – опрацювання основних характеристик моделей соціальної політики; визначення можливостей застосування тієї чи іншої моделі соціальної політики в Україні.

Компетентності, яких набуває студент: здатність визначати фактори, що впливають на розвиток соціальної політики України в умовах ринкової економіки та аналізувати основні соціальні показники.

Завдання 1. Виходячи із теоретичного матеріалу, заповніть табл. 6 та 7.

Таблиця 6

Моделі соціальної політики (класифікація 1)

Модель Бісмарка	Модель Беверіджа
1.	1.
2.	2.
3.	3.
n.	n.

Таблиця 7

Моделі соціальної політики (класифікація 2)

Модель соціальної політики	Критерії соціального захисту	Джерела фінансування	Приклади держав
Соціал-демократична			
Консервативна			
Ліберальна			
Католицька			

Ділова гра "Обґрунтування моделі соціальної політики для України"

Мета ділової гри – визначення можливостей застосування моделей соціальної політики – консервативної, соціал-демократичної, ліберальної чи католицької або їх елементів для впровадження в Україні.

Правила гри:

1. Дискусію організовує та проводить Голова, який безпосередньо не бере участі в обговоренні, залишаючись нейтральною особою.

2. Допомагає Голові Секретар, який не лише інформує доповідачів про тривалість їх виступів, а й документує ці виступи. Секретаря обирають серед студентів (табл. 8).

Таблиця 8

Сценарій ділової гри

Пропозиція	Опозиція
1	2
1 доповідач відкриває дискусію. Його завданням є визначення теми із поясненням незрозумілих формулювань. Далі він наводить три основні аргументи своєї сторони, лише частково їх обґрунтовуючи. На його виступ відводиться 8 хв. Ця роль не є складною, проте вона досить важлива, оскільки всі наступні промовці, – представники як пропозиції, так і опозиції – дотримуватимуться визначеної тези та викладених аргументів	1 доповідач звертається до визначення тези іншої сторони та викладає власне розуміння. Далі він також наводить три контраргументи, які частково обґрунтовує. На свій виступ він витрачає до 8 хв. Його роль також не є важкою, однак цей промовець визначає подальшу стратегію опозиційної сторони

1	2
2 доповідач його завданням є розкриття першого аргументу промовця. До того ж він мусить звернутися до контраргументів опозиції та довести їх необґрунтованість. Він має на виступ 6 хв. Ця роль також не є складною	2 доповідач подібно до 2 промовця з боку пропозиції
3 доповідач викладає обґрунтування другого аргументу своєї сторони. Окрім цього, він повинен заперечувати аргументи другої сторони, а саме: розвинути другий пункт, по можливості заперечити його або ж показати відсутність їх зв'язку з темою дискусії чи неважливість. Роль цього промовця, як і наступного, дещо складніша, оскільки вимагає постійної уваги до аргументів противників, їх динамічного аналізу	3 доповідач подібно до 3 промовця з боку пропозиції
4 доповідач викладає обґрунтування третього аргументу своєї сторони. Окрім цього, він повинен заперечувати аргументи другої сторони, а саме: розвинути третій пункт, по можливості заперечити його. Ця роль вимагає постійного напруження і аналізу як власних, так і опозиційних аргументів	4 доповідач подібно до 4 промовця з боку пропозиції
5 доповідач підсумовує аргументи своєї сторони. Якщо його попередники належно не виконали своїх функцій, то він повинен згадати контраргументи і з боку опозиції; закріпити основні моменти своєї сторони та обґрунтувати їх значення. Ця роль доволі важлива, оскільки виступ останнього промовця є підсумковим і найбільше фіксується у пам'яті слухачів. Йому надається 6 хв.	5 доповідач подібно до 5 промовця з боку пропозиції. Однак цей промовець має той шанс, який необхідно використати: він завершує основну частину дискусії і має останнє слово

3. Перед початком дебатів слухачі розподіляються на групи учасників:

- 1) ті, хто погоджується з головною тезою дебатів;
- 2) ті, хто не погоджується з нею;
- 3) ті, хто не виробив своєї чіткої позиції.

Представники першої групи займають місця праворуч від Голови, другої – ліворуч, а позаду та в центрі – третьої. Попереду знаходяться головні доповідачі.

4. Учасники дискусії, відповідно до встановленої черги, викладають свої погляди, захищаючи або заперечуючи основну тезу. Першою починає та особа, яка захищає тезу та розвиває її. Перший промовець посилається на неї. Закінчує дебати промовець, який заперечує тезу.

5. Під час дискусії учасники можуть запитувати або інформувати, підводячись зі своїх місць. Доповідач має право прийняти або відхилити зауваження.

6. Голова стежить за дотриманням регламенту та порядком проведення дебатів.

7. Після дебатів учасники голосують, підтримуючи сторону пропозиції чи опозиції. Однак оцінюють не тезу, а ті аргументи, які були наведені кожною зі сторін.

Тема 3. Нормативно-правова база соціальної політики в Україні

Мета заняття – опрацювання змісту та ролі соціальних стандартів та нормативів, соціального законодавства, нормативно-правового забезпечення, державних соціальних гарантій.

Компетентності, яких набуває студент: здатність використовувати нормативно-правове забезпечення соціальної політики для належної реалізації гуманітарної політики щодо підвищення рівня життя населення.

План семінарського заняття

1. Соціальні нормативи як відправна точка формування соціальної політики. Сучасний стан її нормативно-правового забезпечення.

2. Контроль за дотриманням законодавства про державні соціальні стандарти і нормативи та державні соціальні гарантії.

3. Характеристика основних чинних законодавчих і нормативних актів, що регулюють соціальні відносини. Нерозв'язані проблеми нормативно-правового забезпечення соціальної політики.

4. "Європейська соціальна хартія (переглянута): практика застосування в Україні"

Запитання для обговорення

1. Що таке організаційно-правова структура соціальної політики? Охарактеризуйте її компоненти.

2. Яким чином організовується взаємодія органів місцевої виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою реалізації соціальних програм на їхніх територіях?

3. Яку роль відіграє Верховна Рада України у визначенні засад розвитку соціальної політики? Наведіть приклади основних програм розвитку соціальної політики України за останні десять років.

4. Яка роль Міністерства соціальної політики України в системі державної виконавчої влади? Опишіть його структуру.

Тема 4. Планування і фінансування розвитку соціальної сфери

Мета заняття – оволодіння методами аналізу стану складових соціальної сфери та інфраструктури.

Компетентності, яких набуває студент: здатність планувати, формувати, давати оцінку ефективності заходів державної політики щодо фінансування соціальної сфери та інфраструктури

Завдання 1. Визначте ефективність народногосподарської освіти та інтелектуаломісткість виробництва, виходячи з таких даних: ВВП країни дорівнює 37,5 млрд дол., а фонд освіти становить 3,56 млрд дол.

Поясніть економічне значення кожного з розрахованих показників, ураховуючи, що: ефективність народногосподарської освіти характеризує кількість виробленого ВВП на одиницю освітнього фонду держави; інтелектуаломісткість виробництва показує, скільки грошових одиниць, акумульованих в освітньому фонді, припадає на кожну одиницю виробленого продукту.

Завдання 2. По області наявна інформація про кількість осіб, що навчалися та навчаються у ВНЗ та коледжах, яка наведена в табл.9.

Таблиця 9

Вихідні дані

Показник	Значення, тис. осіб
Кількість осіб, що в поточному році закінчили:	
ВНЗ	511,2
Коледж	317,7
Кількість осіб, що вступили на 1 курс 5 років тому:	
ВНЗ	512,2
Коледж	488,8

Розрахуйте показники своєчасності отримання освіти у ВНЗ та коледжах.

Завдання 3. У звіті відділу освіти за навчальний рік містяться відомості, наведені в табл. 10.

Звіт відділу освіти за навчальний рік

Показник	Клас			
	1	2	3	4
Кількість учнів на початок навчального року, тис. осіб	485,0	753,0	182,0	1420,0
Вступили до школи після початку навчального року, тис. осіб	22,8	30,1	3,5	56,4
у т.ч. перейшли з інших шкіл області	17,2	19,8	2,4	39,4
Кількість учнів на кінець навчального року, тис. осіб	470,5	746,4	179,0	1395,9
Кількість другорічників, тис. осіб	1,7	2,0	0,3	4,0

Визначте коефіцієнт прийняття, у тому числі за рахунок внутрішньо-регіонального переміщення; коефіцієнт вибуття; показники успішності.

Завдання 4. Виходячи з даних табл. 11, розрахуйте реальні наявні доходи на душу населення та індекс реальних наявних доходів.

Таблиця 11

Вихідні дані

Показники	Базовий період	Звітний період
Наявні доходи населення (НДН), млн грн	82 791	96 833
Середньорічна чисельність населення (Ч), млн осіб	39,7	39,3
Індекс споживчих цін (I _ц)	1,192	1,258

Завдання 5. Виходячи з даних лікувально-профілактичних установ регіону, наведених в табл.12, розрахуйте: зайнятість лікарняного ліжка; обіг ліжко-місця; середню тривалість перебування хворого на ліжко-місці; показник летальності. Зробіть висновки.

Таблиця 12

Вихідні дані

Показник	Значення
Кількість середньорічних ліжко-місць, шт.	137 460
Надійшло хворих, осіб	2 760 565
Виписано хворих, осіб	2 592 100
Померло, осіб	20 995
Проведено всіма, тис ліжко-днів	46 980, 4

Завдання 6. Криміногенна ситуація у регіоні за два роки наведена в табл. 13. Визначте: рівні злочинності та судимості окремо за кожен рік; динаміку рівнів злочинності та судимості в регіоні. Зробіть висновки.

Таблиця 13

Вихідні дані

Рік	Кількість зареєстрованих злочинів, тис. випадків	Кількість засуджених, тис. осіб	Середньорічна чисельність наявного населення, млн осіб
Базисний	512	164	49,7
Поточний	531	173	49,3

Тема 5. Соціальний захист людини як система

Мета заняття – опрацювання змісту та ролі системи соціального захисту населення; вивчення об'єктів, суб'єктів, принципів та методів соціального захисту різних категорій населення в Україні та світі.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати соціальний моніторинг із метою діагностики системи соціального захисту населення та його окремих категорій.

План семінарського заняття

1. Етапи розвитку системи соціального захисту в Україні та в світі.
2. Соціальний захист як система, її об'єкти і суб'єкти.
3. Соціальне страхування, його види та соціальний ризик.
4. Склад та структура видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення.
5. Порівняльна оцінка соціального захисту населення України та країн ЄС.

Запитання для обговорення

1. У чому полягає мета соціального захисту щодо окремої людини (фізичної особи) та суспільства загалом?
2. Наведіть приклади вияву соціальної справедливості у світовій практиці.
3. Який зв'язок між соціальним захистом і соціальною безпекою? Що таке соціальна безпека людини?
4. У чому зв'язок між соціальною безпекою та національною безпекою України?
5. Європейські стандарти соціального захисту в системі критеріїв вступу до ЄС та НАТО.

Тема 6. Соціальний захист економічно активного населення

Мета заняття – оволодіння методами аналізу рівня соціального захисту економічно активного населення.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати діагностику системи соціального захисту економічного активного населення.

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Розрахунок показників економічної активності, зайнятості та безробіття населення:

1. Чисельність економічно активного населення ($E_{\text{АКТ}}$):

$$E_{\text{АКТ}} = Ч_3 + Ч_Б, \quad (5)$$

де $Ч_3$ – чисельність зайнятих в економіці, осіб;

$Ч_Б$ – чисельність безробітних, осіб.

2. Рівень економічної активності населення ($P_{E_{\text{АКТ}}}$):

$$P_{E_{\text{АКТ}}} = \frac{E_{\text{АКТ}}}{Ч_{\text{СР}}} \times 100\%, \quad (6)$$

де $E_{\text{АКТ}}$ – чисельність економічно активного населення, осіб;

$Ч_{\text{СР}}$ – середньорічна чисельність населення.

3. Рівень зайнятості (P_3):

$$P_3 = \frac{Ч_3}{E_{\text{АКТ}}} \times 100\%, \quad (7)$$

де $Ч_3$ – чисельність зайнятих в економіці, осіб;

4. Рівень безробіття ($P_Б$):

$$P_Б = \frac{Ч_Б}{E_{\text{АКТ}}} \times 100\%, \quad (8)$$

де $Ч_Б$ – чисельність безробітних, осіб.

5. Чисельність безробітних на 1 000 зайнятих ($Ч_{Б/3}$):

$$Ч_{Б/3} = \frac{Ч_Б}{Ч_3} \times 1\,000. \quad (9)$$

Завдання 1. Використовуючи закон Оукена, розрахуйте на скільки відсотків зміниться рівень безробіття протягом року, якщо за потенційного ВВП 1 400 млрд грн, фактичний ВВП на початок року становив 1 330 млрд грн, а на кінець року – 1 295 млрд грн. Природний рівень безробіття становить 5 %.

Завдання 2. Розрахуйте коефіцієнт економічної активності населення; коефіцієнт зайнятості населення; коефіцієнт безробіття, виходячи з таких даних:

середньорічна чисельність населення – 9 800 тис осіб;

чисельність економічно активного населення – 5 600 тис осіб;

чисельність зайнятих – 4 900 тис осіб.

Визначте, як змінилася кількість безробітних на 1 000 зайнятих у регіоні (в абсолютних і відносних одиницях), якщо в попередньому році вона становила 150 осіб.

Завдання 3. Виходячи з даних табл. 14, розрахуйте показники структур причин незайнятості та тривалості безробіття, порівняйте структури жінок і чоловіків. Проаналізуйте динаміку середньої тривалості безробіття.

Таблиця 14

Поділ безробітних на групи за причинами та тривалістю незайнятості (тис.)

Групи безробітних	Базовий період		Звітний період	
	жінки	чоловіки	жінки	чоловіки
За причинами незайнятості				
Усього	940,3	1 057,2	1263,3	1435,5
Звільнені у зв'язку з реорганізацією, ліквідацією, конверсією виробництва, скороченням штатів	284,4	231,2	557,1	490,9
Звільнені за власним бажанням	305,9	336,2	288,0	419,2
Демобілізовані з військової строкової служби	0,0	88,6	0,0	93,3
Не працевлаштовані після закінчення середньої школи, коледжу та ВНЗ	206,3	127,6	261,5	209,6
Звільнені за станом здоров'я, переходом на інвалідність	120,2	176,3	11,4	23,0
Звільнені у зв'язку із закінченням строку контракту	16,6	57,6	48,0	76,1
Інші причини безробіття	6,9	39,7	97,3	123,4
За тривалістю незайнятості				
Усього	940,3	1 057,2	1 263,3	1 435,5
До 1 місяця	37,6	57,1	37,9	43,1
Від 1 до 3 місяців	102,5	178,7	127,6	155,0
Від 3 до 6 місяців	146,7	174,4	141,5	179,4
Від 6 до 9 місяців	75,2	96,2	315,8	356,0
Від 9 місяців до 1 року	94,0	113,1	111,2	137,8
Від 1 року до 3,5 років	484,3	437,7	529,3	564,2

Завдання 4. Розрахуйте відсутні в табл. 15 показники:

розрахуйте в цілому по області рівень економічної активності населення;

охарактеризуйте структуру економічно неактивного населення;

визначте, скільки безробітних припадає на 1 000 зайнятих в економіці в цілому по області, у тому числі окремо для чоловіків і жінок.

Таблиця 15

Дані про зайнятість населення по області, тис. осіб

Групи населення	Чисельність населення	Економічно активне населення	Економічно неактивне населення	Зайняті в економіці	Безробітні
Чоловіки	4 156	2 100		1 957	
Жінки	3 984		1 632		213
Разом					

Завдання 5. Чисельність населення регіону на кінець року становила 6 300 тис. осіб, із них 62 % – населення в працездатному віці.

Усього зайнято в економіці 2 001 тис. особа в тому числі осіб старшого віку і підлітків – 168 тис. осіб.

Чисельність безробітних за методологією МОП – 217 тис. осіб, зокрема в працездатному віці – 203 тис. особи.

Визначте рівень економічної активності населення в працездатному віці та покажіть його структуру в табл. 16

Таблиця 16

Показники для розрахунків

Назва показника	Розрахунок
Показники чисельності, тис. осіб	
1. Чисельність населення, усього	
2. Чисельність населення в працездатному віці	
3. Чисельність зайнятих, усього	
4. Чисельність зайнятих в працездатному віці	
5. Чисельність безробітних, усього	
6. Чисельність безробітних в працездатному віці	
7. Чисельність економічно активного населення, усього	
8. Чисельність економічно активного населення в працездатному віці	
Показники зайнятості	
1. Рівень зайнятості, усього	
2. Рівень зайнятості в працездатному віці	
3. Рівень безробіття, усього	
4. Рівень безробіття в працездатному віці	
5. Рівень економічної активності населення, усього	
6. Рівень економічної активності населення в працездатному віці	

Модуль 2. Захист соціально вразливих верств населення. Реалізація соціальної політики на рівні підприємств

Тема 7. Соціально-трудова конфлікти, їх врегулювання та розв'язання

Мета заняття – оволодіти технологією та проілюструвати прийоми запобігання виникненню соціально-трудова конфліктів.

Компетентності, яких набуває студент: здатність з'ясувати фактори та передумови виникнення соціально-трудова конфліктів та їх наслідків, розробляти шляхи їх врегулювання.

Ділова гра "Запобігання соціально-трудовому конфлікту щодо скорочення штатів"

Ситуація. Завод розташований у невеликому місті. Генеральний директор, його заступник та два працівники відділу кадрів стурбовані звісткою про те, що компанія, яка володіє заводом, має намір його або закрити, або різко скоротити кількість працівників, або відкрити новий завод в іншому місті. Керівництво переймається долею місцевих жителів, тому що значна їх частка в цей момент працює на заводі.

На нараді за участю профспілки та працівників розглядаються такі питання:

1. Який відсоток працездатного населення міста, який у цей час працює на заводі даної компанії?

2. Чи дійсно ця компанія має намір закрити завод і звільнити більшу частину працівників?

3. Які альтернативи закриттю заводу розглядалися компанією? Наприклад, проведення перенавчання працівників заводу й підвищення їхньої кваліфікації.

4. Якщо компанія все-таки вирішить закрити завод і звільнити співробітників та які компенсації вони одержать?

Генеральний директор і його заступник попереджені про зміст питань, на них вони підготували такі відповіді:

1. Кількість тих, хто працює на заводі, становить 15 % дорослого працездатного населення міста.

2. Генеральний директор не може ні підтвердити, ні спростувати інформацію про закриття заводу та звільнення працівників, тому що цей проект ще тільки розглядають і зберігають у суворій таємниці, хоча він особисто припускає, що завод дійсно незабаром закриють. Гендиректор має намір ухилитися від прямої відповіді й повідомити, що інформацією з даного питання не має. Але гендиректор збирається навести приклад дії компанії в іншому місті, де теж працює її завод. Компанія нещодавно реорганізувала виробництво цього заводу й провела додатковий прийом на роботу. Компанія розраховує протягом наступних 12 місяців прийняти ще 250 осіб, що становить 2,5 % від працездатного населення міста.

3. На третє питання теж прийдеться дати ухильну відповідь. Директорові слід пояснити, що компанія має програму підвищення кваліфікації для всіх працівників заводу, яка недавно була впроваджена. Ця програма націлена на збільшення можливостей вибору роботи для співробітників і підвищення ступеня їхньої задоволеності від роботи.

4. Щодо компенсації гендиректор не може дати прямої відповіді, тому що за наявним на заводі порядком усі питання щодо грошових виплат і компенсацій обговорюються окремо. Усі подібні обговорення завжди проходили в конструктивній обстановці й досягнуті домовленості задовольняли обидві сторони.

Хід ділової гри. Учасникам необхідно вивчити порядок дій роботодавця в разі скорочення чисельності штату (співробітників) відповідно до чинного законодавства.

Серед студентів виділяються 4 особи, які будуть представниками відповідно генерального директора, його заступника та працівників кадрової служби. Їм дають 15 хвилин для підготовки до гри.

Інші студенти виконують ролі працівників даного підприємства, які прийшли на нараду. Їм задається питання про те, як би вони впоралися з неминучим почуттям образи, що виникає в такій ситуації. Проводиться коротке опитування, щоб визначити, хто із присутніх вважає, що в них є досить вагомий підстави думати, що вони знову змогли б влаштуватися на роботу після скорочення.

Після цього починається дискусія з питань, порушених у рольовій грі потім підбивають підсумок обговорення, що відбулося до початку рольової гри.

Розглядають роль кадрової служби підприємства в ході можливих скорочень і виникнення через це трудових суперечок.

Наприкінці обговорення студенти можуть висловити додаткові зауваження, що з'явилися в них.

Тема 8. Форми захисту соціально вразливих категорій населення

Мета заняття – оволодіння методами аналізу рівня соціального захисту найбільш уразливих категорій населення.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати діагностику системи соціального захисту найбільш уразливих категорій населення.

План семінарського заняття

1. Історичне розуміння сім'ї та шлюбу. Сутність і функції сім'ї. Форми сім'ї та форми шлюбу (Схід – Захід).
2. Соціальний захист дитини в Україні та за кордоном.

3. Гарантії соціального захисту молодих громадян.
4. Державна допомога сім'ям із дітьми та її види. Програми підтримки молодих і найбільш уразливих сімей.
5. Багатодітні та неповні сім'ї. Проблеми, що потребують негайного вирішення.

Запитання для обговорення

1. Причини існування соціально вразливих верств населення.
2. Напрями соціальної підтримки для випускників вищих навчальних закладів.

Тема 9. Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів

Мета заняття – оволодіння методами аналізу рівня соціального захисту інвалідів, опанування методів забезпечення сприятливих умов для наймання людей із фізичними або розумовими обмеженнями.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати діагностику системи соціального захисту інвалідів відповідно до вимог законодавства, ураховуючи вимоги європейських стандартів.

Ділова гра "Соціальний захист людей із обмеженими можливостями"

Прийом на підприємство співробітників із обмеженими можливостями передбачає визначення:

умов наймання кандидатів із обмеженими можливостями;

аргументів "за" і "проти" прийому таких кандидатів;

переваг під час приймання на роботу (за законодавством), надаваних людям із обмеженими можливостями.

Ситуація. Переробний завод, на якому діють передові методи організації виробництва, заслужив високу оцінку як у нашій країні, так і за кордоном. На завод потрібно прийняти співробітника на посаду менеджера із зовнішніх зв'язків, до чиїх обов'язків належить організація та виконання всіх функцій, пов'язаних із прийомом відвідувачів і гостей із інших організацій, які приблизно раз на місяць приїжджають для огляду заводу. Відділ зв'язків із громадськістю наполягає, щоб із відвідувачами спілкувалися як із досить поважними особами й приділяли їм максимум уваги.

Кандидат має високу кваліфікацію та приємний у спілкуванні, володіє декількома мовами й міг би ідеально підійти на цю посаду, за винятком однієї обставини, – він прикутий до інвалідного крісла. Хоча в принципі керівництво організації не заперечує проти прийому на роботу людей із фізичними обмеженнями, але воно сумнівається, чи зможе даний кандидат виконувати цю роботу, наприклад, яким чином він зможе їздити в аеропорт зустрічати гостей, улаштувати їх у готель, організувати огляд заводу тощо.

Хід ділової гри. 1. Серед студентів обираються добровольці для виконання ролей менеджера з підбору персоналу (1) та кандидатів на вакантну посаду (2).

2. У цей час у групах відбувається загальне обговорення проблеми. Аудиторії можуть бути задані такі питання: "Якби ви хотіли одержати роботу, а один із кандидатів мав би таку ж кваліфікацію, як і ви, але до того ж одержав роботу тільки через те, що в нього обмежені можливості, що б ви відчували?".

3. Виконавці ролей моделюють ситуацію прийому на роботу.

4. Роблять загальні висновки щодо можливостей ухвалення рішення.

Тема 10. Державна підтримка сімей із низькими доходами

Мета заняття – опрацювання методики розрахунку прожиткового мінімуму, оволодіння методикою комплексного оцінювання бідності.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати соціальну діагностику суспільства щодо якості та рівня життя й аналіз процесів розшарування населення за рівнем доходів.

Методичні рекомендації до розв'язання задач

Зміст заняття – розв'язання задач за методикою оцінювання бідності, розрахунок розміру номінальних і реальних доходів на душу населення.

Рівень бідності – питома вага сімей (домогосподарств), у яких рівень доходів на одну особу є нижчим від визначеної межі бідності.

Глибина бідності – відхилення величини доходів або витрат бідних від визначеної межі бідності.

Номінальні доходи – це доходи, отримані у грошовому виразі.

Реальні доходи – номінальні грошові доходи поточного періоду, скореговані на індекс споживчих цін.

Взаємозв'язок номінальних і реальних доходів може бути виражена такою формулою:

$$РД = \frac{НД}{I_{сц}}, \quad (10)$$

де РД – реальні доходи;

НД – номінальні доходи;

$I_{сц}$ – індекс споживчих цін.

Номінальна заробітна плата – це сума коштів, що виплачують працівникам за виконаний обсяг робіт відповідно до кількості та якості витраченої ними праці.

Реальна заробітна плата – номінальна заробітна плата поточного періоду, скорегована на індекс заробітної плати.

Завдання 1. Виходячи з даних табл. 17, визначте розмір номінальних і реальних доходів на душу населення та проаналізуйте їх динаміку. Оцініть зміни структури доходів у 3-му та 2-му році порівняно з 1-им роком у натуральних одиницях. Проаналізуйте динаміку номінальної та реальної заробітної плати в розрахунку на одного зайнятого в економіці. Зробіть висновки.

Таблиця 17

Чисельність населення та його грошові доходи

Показник	1 рік	2 рік	3 рік
Середньорічна чисельність населення, тис. осіб	47 280,8	46 929,5	46 646,0
Чисельність зайнятого населення, тис. осіб	20 680,0	20 730,4	20 904,7
Грошові доходи, тис. у. о.			
оплата праці	175 445,8	222 812,8	316 063,3
доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	18 688,8	19 826,56	28 789,93
доходи від продажу сільськогосподарської продукції	17 544,58	16 522,14	19 401,91
пенсії, стипендії, допомоги та субсидії, надані готівкою	91 536,96	117 543,2	150 834,2
грошова допомога від родичів та інших осіб	26 316,88	21 242,75	28 164,06
інші грошові доходи	8 009,484	8 969,159	8 762,152
Індекс споживчих цін, %	1,15	1,11	1,17
Індекс заробітної плати, %	1,04	1,10	1,11

Завдання 2. Використовуючи дані, наведені в табл. 18, проаналізуйте розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів у I півріччі звітної року, обчисліть середній розмір доходів.

**Розподіл населення за рівнем середньодушових загальних доходів
у I півріччі звітного року**

Показники	Усі домогосподарства	У тому числі проживають	
		у міських поселеннях	сільській місцевості
Усе населення, %	100,0	100,0	100,0
Із середньодушовими загальними доходами в місяць, у. о.			
до 300,0	6,7	4,5	11,2
300,1 – 360,0	6,2	4,8	9,1
360,1 – 420,0	8,0	7,5	9,0
420,1 – 480,0	9,4	8,6	11,1
480,1 – 540,0	11,0	10,4	12,2
540,1 – 600,0	10,0	10,2	9,6
600,1 – 660,0	9,0	8,6	9,6
660,1 – 720,0	7,4	7,3	7,6
720,1 – 780,0	5,8	6,3	4,9
780,1 – 840,0	4,5	5,1	3,5
понад 840,0	22,0	26,7	12,2
Частка населення із середньодушовими доходами в місяць, нижчими від			
середнього рівня загальних доходів	61,8	62,1	57,5
прожиткового мінімуму	38,6	33,1	49,7

Завдання 3. Чисельність населення країни становить 48 841,25 осіб. Чисельність бідного населення, сукупні витрати на умовного дорослого якого були нижчими від межі бідності, становила 12 912,75 осіб. Розрахуйте рівень бідності в цілому по країні.

Завдання 4. За даними обстеження чисельність бідного населення країни становить 12 912,75 осіб. У середньому витрати бідного населення в розрахунку на одного умовного дорослого становили 678 у. о., межа бідності – 756 у. о. Розрахуйте коефіцієнт глибини бідності.

Тема 11. Пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди

Мета заняття – опрацювання підходів до реформування системи державного та недержавного пенсійного забезпечення.

Компетентності, яких набуває студент: здатність здійснювати діагностику системи пенсійного забезпечення відповідно до вимог законодавства.

План семінарського заняття

1. Людина похилого віку в сучасному суспільстві. Система пенсійного забезпечення.
2. Соціальні пільги пенсіонерів в Україні та світі.
3. Багаторівнева пенсійна система: переваги та недоліки.
4. Проблеми та перспективи розвитку загальнообов'язкової накопичувальної системи.
5. Структура системи пенсійного забезпечення в Україні. Управління недержавними пенсійними фондами.

Запитання для обговорення

1. Законодавче забезпечення пенсійної системи в Україні. Пенсійна реформа.
2. Персоніфікована система обліку. Переваги та недоліки.
3. Недержавні пенсійні фонди: західна та українська моделі.

Завдання 1. За даними, наведеними у табл. 19, визначте середній розмір призначеної місячної пенсії всіх пенсіонерів і проаналізуйте її динаміку.

Таблиця 19

Чисельність пенсіонерів і середній розмір місячної пенсії

Вид пенсії	Чисельність пенсіонерів, тис. осіб			Середній розмір призначеної пенсії, у. о.		
	1 рік	2 рік	3 рік	1 рік	2 рік	3 рік
За віком	10 558	10 473	10 414	850,9	860,1	869,3
За інвалідністю	1 923	1 978	2 005	853,1	861,2	869,3
У разі втрати годувальника	1 168	1 153	1 155	739,5	744,3	749,0
За вислугу років	464	493	517	961,1	972,1	979,7
Соціальна	422	424	429	528,0	533,0	538,1

Оцініть вплив на зміну середнього розміру пенсії:

- а) підвищення розмірів пенсії кожної категорії пенсіонерів;
- б) зміни чисельності пенсіонерів у кожній групі.

Тема 12. Основи формування соціальної політики підприємства

Мета заняття – опрацювання підходів до визначення стану соціальної політики на підприємстві; оволодіння методами розрахунку показників травматизму, непрацездатності, квотування робочих місць для інвалідів.

Компетентності, яких набуває студент: здатність оцінити ефективність соціальної політики на рівні підприємства, установи, організації.

Методичні рекомендації до розв'язання задач

1. Частота виробничого травматизму ($Ч_{ВТ}$):

$$Ч_{ВТ} = \frac{П}{С} \times 1000, \quad (11)$$

де $П$ – кількість потерпілих через нещасні випадки, пов'язані з виробництвом, осіб;

$С$ – середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб.

2. Частота інвалідності, пов'язаної з виробництвом ($Ч_I$):

$$Ч_I = \frac{I}{С} \times 1000, \quad (12)$$

де I – кількість визнаних інвалідами, осіб.

3. Показник важкості травматизму ($В$) розраховують:

$$В = \frac{Д_{НП}}{П}, \quad (13)$$

де $Д_{НП}$ – кількість людино-днів непрацездатності, обумовленої випадками, пов'язаними з виробництвом.

4. Середня кількість днів непрацездатності в розрахунку на одного працівника:

$$\bar{Д} = \frac{Д_{НП}}{С}. \quad (14)$$

Завдання 1. На підприємстві працює 128 осіб, із них – 3 інваліди. До роботодавця звернулася особа – інвалід 3 групи із проханням прийняти на роботу. Як повинен діяти роботодавець відповідно до законодавства? Обґрунтуйте відповідь, спираючись на законодавчу базу.

Завдання 2. Виходячи з даних підприємства за звітний період (табл. 20), розрахуйте: частоту виробничого травматизму; частоту інвалідності, пов'язаної з виробництвом; показник важкості травматизму; середня кількість днів непрацездатності на одного працівника.

Таблиця 20

Вихідні дані

Показник	Значення
Середньорічна чисельність працівників підприємства, осіб	1 380
Кількість потерпілих через нещасні випадки, пов'язані з виробництвом, осіб	35
у тому числі визнано інвалідами, осіб	1
Кількість людино-днів непрацездатності, обумовленої випадками, пов'язаними з виробництвом	525

Завдання 3. У звітному періоді середньорічна кількість тих, хто працює на підприємстві, становила 200 осіб, із яких виробничі травми одержали 10 осіб із втратою працездатності на 120 людино-днів.

Визначте: частоту травматизму; важкість травматизму; коефіцієнт непрацездатності (кількість людино-днів непрацездатності на одного працюючого).

Завдання 4. Бетонник Карпенко вийшов на роботу у другу зміну, що починалася о 16 годині. Майстер помітив, що Карпенко перебуває у стані алкогольного сп'яніння, і сказав йому, щоб він залишив територію будівництва, після чого доповів про цей факт начальникові ділянки. О 15 год 50 хв начальник ділянки також сказав Карпенку, щоб він ішов додому і що завтра буде з ним розмова.

З будівництва робітник не пішов, а переодягнувшись у робочий одяг, піднявся на третій поверх споруджуваного житлового будинку, де працювала ланка арматурників (ланка бетонників, у складі якої був Карпенко, працювала в іншій секції). Там він підійшов до арматурника Петренка, після розмови з яким пішов у бік іншої секції. Дійшовши до середини схової клітки, він упав із висоти 5,3 м, до того ж важко травмувавшись. За висновком медекспертизи, Карпенко в момент травмування перебував у стані алкогольного сп'яніння.

Відповісти на питання:

1. Чи є відповідальними за дії потерпілих керівники робіт (майстер і начальник ділянки)?
2. Хто проводить розслідування нещасного випадку?
3. Хто має підписувати акт про нещасний випадок?
4. На що може розраховувати Карпенко?

Завдання 5. Працівникові Петрову була оголошена догана за порушення трудової дисципліни. Оскільки, на його погляд, до нього незаконно застосували дисциплінарні санкції, він звернувся письмово у профспілковий комітет організації із проханням розібратися в конфліктній ситуації.

Працедавець, посилаючись на те, що Петров не є членом профспілки, відмовив профкому в консультації зі спірного питання. Чи мав рацію працедавець? Які права мають у даній ситуації працівник і профспілковий комітет? Дайте вмотивовану відповідь.

Завдання 6. Співробітник кредитного відділу відділення Ощадбанку і член профспілки Сидоров був звільнений за порушення правил внутрішнього трудового розпорядку організації, і на його місце був прийнятий інший працівник. Профспілкова організація відділення Ощадбанку, що поєднує у своєму складі 10 осіб за загальної чисельності працівників 45 осіб, звернулася до адміністрації відділення з вимогою надати до профкому правила внутрішнього трудового розпорядку з метою перевірки обґрунтованості звільнення Сидорова.

Адміністрація відмовилася виконати вимоги профкому, посилаючись на те, що первинна профспілкова організація поєднує менш ніж половину працівників. Дайте оцінку діям адміністрації й профкому.

Хто має право репрезентувати працівників у відносинах соціального партнерства?

Які нормативні документи закріплюють права сторін у соціальному партнерстві?

Чи завжди профспілки мають право брати участь у відносинах соціального партнерства?

Тема 13. Кадрове забезпечення здійснення соціальної політики

Мета заняття – розширення та поглиблення знань у сфері діяльності комерційних і соціальних організацій, розуміння загального та відмінного в системах їх цінностей.

Компетентності, яких набуває студент: здатність планувати, формувати кадрове забезпечення соціальної політики на різних рівнях.

Ділова гра "Піраміда цінностей"

Методичні рекомендації

1. Викладач і студенти розглядають та аналізують поняття цінностей на прикладах різних організацій, установ.

2. Учасники гри розподіляються на підгрупи по 4 – 5 осіб у кожній. Кожна підгрупа працює 45 хвилин.

3. Кожна підгрупа обирає дві будь-які організації (комерційну та соціальну) і отримує по два слайди "Піраміда цінностей".

Далі необхідно визначити дев'ять основних норм (цінностей), що мають бути покладені в основу створення системи корпоративних цінностей для організацій комерційного та соціального секторів.

Підгрупи проводять ранжування запропонованих норм, визначивши № 1 (найбільш важливу), № 9 (найменш важливу) норми тощо, та порівнюють систему ціннісних орієнтацій працівників комерційного та соціального секторів.

4. Результати роботи підгрупи заносять на слайди.

5. Результати роботи презентуються представником кожної підгрупи протягом 10 – 15 хвилин із необхідними коментарями. Час на запитання та відповіді – 5 хвилин.

6. Викладач виконує функції консультанта. Узагальнений виступ викладача – 10 хвилин.

Запитання для обговорення

1. Стратегія державної кадрової політики України.
2. Структура та функції Департаменту соціальної політики.
3. Європейський досвід державної кадрової політики.
4. Соціальна відповідальність у системі державного кадрового забезпечення.

Рекомендована література

Безтелесна Л. І. Прогнозування та регулювання ринку праці України / Л. І. Безтелесна. – Рівне : НУВГП. – 2010. – 221 с.

Гайдуцький П. І. Фінансування соціальної політики: навч. посіб. / П. І. Гайдуцький, О. Е. Подолева. – К. : УАДУ, 1995. – 64 с.

Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / М. Ганслі Теренс; пер. з англ. О. Перепадя. – К. : Основи, 1996. – 240 с.

Гончарова С. Ю. Соціальна політика: навч. посіб. / С. Ю. Гончарова, І. П. Отенко. – Х. : Вид. ХДЕУ, 2003. – 200 с.

Декларація МОП про основоположні принципи та права в сфері праці та механізм її реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ilo_principles.shtml.

Зайнышев И. Г. Взаимосвязь социальной политики и социальной работы / И. Г. Зайнышев. – М. : Финансы и статистика, 1996. – 346 с.

Зомбарт В. Идеалы социальной политики / В. Зомбарт, пер. с нем. – С.Пб. : Вид. Элби, 1996. – 132 с.

Кодекс законів "Про працю України" / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – 90 с.

Колот А. М. Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції / А. М. Колот // Демографія та соціальна економіка: наук.-екон. та сусп.-політ. журн. – Київ : ІДСД НАН України, 2008. – Вип. 1 (9). – С. 23–44.

Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.

Конвенція МОП про сприяння зайнятості та захист від безробіття № 168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_182.

Конституція України / В. Кузнецов (уклад.). – Х. : Фактор, 2006. – 132 с.

Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010 – 2020 р.р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/images/proekt2010_2020.doc.

Курило І. О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації : монографія / І. О. Курило. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2006. – 472 с.

Лібанова Е. М. Гнучкість та захищеність на ринку праці. Досвід України : монографія / Е. М. Лібанова, О. В. Макарова. – К. : НАНУ, 2007. – 495 с.

Лібанова Е. М. Соціально-демографічна політика в Україні у контексті принципів Програми дій МКНР (1994 р.) / Е. М. Лібанова, І. О. Курило // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 2. – С. 12–27.

Лісогор Л. С. Якість трудового життя: чинники впливу та напрями покращення / Л. С. Лісогор // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 2 (18). – С. 43–52.

Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз : монографія / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 328 с.

Манцуров І. Г. Регулювання соціально-економічного розвитку України / І. Г. Манцуров, І. К. Бондар, Є. О. Бугаєнко // Регулювання соціально-економічного розвитку України : колективна монографія; за ред. І. Г. Манцурова. – К. : ВД "Корпорація", 2010. – 195 с.

Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України (1990 – 2001 р.р.). – К. : Фінанси, 2001. – 212 с.

Населення України. Трудова еміграція в Україні : монографія / відпов. ред. Е. М. Лібанова. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.

Новак І. М. Соціальний розвиток регіонів України: оцінка та напрями зменшення диспропорцій : монографія / І. М. Новак. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2008. – 196 с.

Про зайнятість населення : Закон України станом на 11 серпня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.

Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.

Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.

Райзберг Б. А. Государственное управление экономическими и социальными процессами : учеб. пособ. / Б. А. Райзберг. – М. : Инфра-М, 2010. – 384 с.

Семигіна Т. В. Введення у соціальну роботу: навч. посіб. / Т. В. Семигіна, І. М. Грига. – К. : Фенікс, 2001. – 288 с.

Скуратівський В. А. Соціальна політика : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. – 2-ге вид., допов. та перероб. – К. : Вид. УАДУ, 2003. – 365 с.

Скуратівський В. А. Соціальні системи та соціологічні методи дослідження : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, М. Ф. Шевченко. – К. : УАДУ, 1998. – 188 с.

Социальная конфликтология : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / Н. П. Дедов, А. В. Морозов, Е. Г. Сорокина и др.; под ред. А. В. Морозова. – М. : Издат. центр "Академия", 2002. – 336 с.

Социальная политика : учебник / под общ. ред. Н. А. Волгина. – М. : Изд. "Экзамен", 2002. – 736 с.

Социальная статистика: учебник / под ред. И. И. Елисеевой. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 480 с.

Соціально-трудо́ві відносини: проблеми та гармонізації : колективна монографія / М. В. Семикіна, З. В. Смутчак, С. Р. Пасека, та ін. – Кіровоград : КОД, 2012. – 432 с.

Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – 2-ге вид. допов. і перероб. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 620 с.

Удотова Л.Ф. Соціальна статистика : підручник. / Л. Ф. Удотова. – К. : КНЕУ, 2002. – 376 с.

Холостова Е. И. Социальная политика : учеб. пособ. / Е. И. Холостова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 204 с.

Шаульська Л. В. Управління людським та соціальним розвитком у регіонах України : монографія / Л. В. Шаульська, О. Ф. Новікова, О. І. Амоша. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2010. – 488 с.

Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика : навч. посіб. / А. Г. Ягодка. – К. : КНЕУ, 2000. – 212 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Методичні рекомендації
до практичних та семінарських занять
з навчальної дисципліни
"СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА"
для студентів спеціальності 8.03050501
"Управління персоналом та економіка праці"
всіх форм навчання**

Укладач **Гончарова** Світлана Юріївна

Відповідальний за випуск *Назарова Г. В.*

Редактор *Доценко О. Г.*

Коректор *Маркова Т. А.*

План 2015 р. Поз. № 105.

Підп. до друку 28.05.2015 р. Формат 60 x 90 1/16. Папір офсетний. Друк цифровий.

Ум. друк. арк. 2,0. Обл.-вид. арк. 2,5. Тираж 100 пр. Зам. № 42.

Видавець і виготівник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61166, м. Харків, просп. Леніна, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*